

MIĘDZYNARODOWY PAKT PRAW OBYWATELSKICH (OSOBISTYCH) I POLITYCZNYCH

KOMENTARZ

redakcja naukowa
Roman Wieruszewski

Aleksandra Gliszczyńska-Grabias
Katarzyna Sękowska-Kozłowska
Witold Sobczak
Roman Wieruszewski
Leszek Wiśniewski

PRAKTYCZNE KOMENTARZE LEX

LEX

a Wolters Kluwer business

MIĘDZYNARODOWY PAKT PRAW OBYWATELSKICH (OSOBISTYCH) I POLITYCZNYCH

KOMENTARZ

redakcja naukowa
Roman Wieruszewski

Aleksandra Gliszczyńska-Grabias
Katarzyna Sękowska-Kozłowska
Witold Sobczak
Roman Wieruszewski
Leszek Wiśniewski

Zamów książkę w księgarni internetowej

proinfo.pl
księgarnia internetowa

LEX

a Wolters Kluwer business

Warszawa 2012

Pamięci dr Leny Kondratiewej-Bryzik

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	11
Od redaktora naukowego	15
Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich (Osobistych) i Politycznych	19
Artykuł 1. Samostanowienie narodów	21
Artykuł 2. Implementacja do krajowego porządku prawnego. Zakaz dyskryminacji	35
Artykuł 3. Równouprawnienie mężczyzn i kobiet	60
Artykuł 4. Nadzwyczajne niebezpieczeństwo publiczne	75
Artykuł 5. Podstawowe zasady interpretacji postanowień Paktu	92
Artykuł 6. Prawo do życia	99
Artykuł 7. Zakaz tortur	168
Artykuł 8. Zakaz niewolnictwa	196
Artykuł 9. Wolność osobista	218
Artykuł 10. Prawo osób pozbawionych wolności do godnego traktowania	243
Artykuł 11. Zakaz więzienia za długi	255
Artykuł 12. Wolność poruszania się	259

Artykuł 13. Ochrona obcokrajowców i bezpaństwowców przed arbitralnym wydaleniem	270
Artykuł 14. Prawo do sądu	280
Artykuł 15. Zasada nieretroaktywności w prawie karnym	339
Artykuł 16. Prawo do podmiotowości prawnej	358
Artykuł 17. Prawo do prywatności	371
Artykuł 18. Wolność myśli, sumienia i religii	419
Artykuł 19. Wolność posiadania i wyrażania poglądów	461
Artykuł 20. Zakaz propagandy wojennej oraz popierania nienawiści narodowej, rasowej lub religijnej	499
Artykuł 21. Wolność zgromadzeń	522
Artykuł 22. Wolność zrzeszania się	539
Artykuł 23. Ochrona małżeństwa i rodziny	567
Artykuł 24. Prawa dziecka	596
Artykuł 25. Prawa obywatelskie	616
Artykuł 26. Równość wobec prawa i równość ochrony prawnej	633
Artykuł 27. Ochrona mniejszości	682
Artykuł 28. Komitet Praw Człowieka	696
Artykuł 29. Kandydaci do Komitetu	703
Artykuł 30. Wybór członków Komitetu	704
Artykuł 31. Reprezentatywność składu Komitetu	705
Artykuł 32. Kadencja	706
Artykuł 33. Wakaty	707
Artykuł 34. Obsadzanie wakatów	708
Artykuł 35. Wynagrodzenie członków Komitetu	709
Artykuł 36. Sekretariat Komitetu	710
Artykuł 37. Posiedzenia Komitetu	711

Artykuł 38. Przyrzeczenie członków Komitetu	712
Artykuł 39. Prezydium i regulamin Komitetu	713
Artykuł 40. Sprawozdania państw	714
Artykuł 41. Skarga międzypaństwowa	724
Artykuł 42. Komisje pojednawcze <i>ad hoc</i>	727
Artykuł 43. Przywileje i immunitety	730
Artykuł 44. Stosunek do innych procedur międzynarodowych	732
Artykuł 45. Sprawozdania roczne Komitetu	733
Artykuł 46. Stosunek do ONZ i jej agend wyspecjalizowanych	735
Artykuł 47. Pierwszeństwo prawa do zasobów naturalnych	737
Artykuł 48. Podpisanie, ratyfikacja, przystąpienie	738
Artykuł 49. Wejście w życie	740
Artykuł 50. Obowiązki w państwach federalnych	742
Artykuł 51. Poprawki	744
Artykuł 52. Notyfikacje Sekretarza Generalnego	746
Artykuł 53. Teksty autentyczne	747
Protokół Fakultatywny do Międzynarodowego paktu praw osobistych i politycznych	748
Drugi Protokół Fakultatywny do Międzynarodowego paktu praw osobistych i politycznych, mający za cel zniesienie kary śmierci	767
Literatura	773
Wykaz orzeczeń	795
Wykaz Komentarzy Ogólnych Komitetu Praw Człowieka	817
O autorach	819

WYKAZ SKRÓTÓW

Akty prawne

- AKPCz – Amerykańska Konwencja Praw Człowieka
drugi Protokół – Drugi Protokół Fakultatywny do Międzynarodowego paktu
Fakultatywny praw osobistych i politycznych, mający za cel zniesienie kary śmierci, uchwalony przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w dniu 29 grudnia 1989 r. w Nowym Jorku
- EKPCz – Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2 (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 z późn. zm.)
- Karta NZ – Karta Narodów Zjednoczonych, Statut Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości i Porozumienie ustanawiające Komisję Przygotowawczą Narodów Zjednoczonych (Dz. U. z 1947 r. Nr 23, poz. 90 z późn. zm.)
- k.c. – ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz. U. Nr 16, poz. 93 z późn. zm.)
- k.k. – ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553 z późn. zm.)
- KLFDK – Konwencja w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji kobiet, przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 18 grudnia 1979 r. (Dz. U. z 1982 r. Nr 10, poz. 71, załącznik)
- Konstytucja PRL – Konstytucja Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej uchwalona przez Sejm Ustawodawczy w dniu 22 lipca 1952 r. (Dz. U. Nr 33, poz. 232 z późn. zm.)

- Konstytucja RP – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.)
- konwencja genewska – Konwencja dotycząca statusu uchodźców, sporządzona w Genewie dnia 28 lipca 1951 r. (Dz. U. z 1991 r. Nr 119, poz. 515 z późn. zm.)
- konwencja nr 29 – Konwencja nr 29 dotycząca pracy przymusowej lub obowiązkowej, przyjęta w Genewie dnia 28 czerwca 1930 r. (Dz. U. z 1959 r. Nr 20, poz. 122, załącznik)
- konwencja nr 105 – Konwencja nr 105 o zniesieniu pracy przymusowej, przyjęta w Genewie dnia 25 czerwca 1957 r. przez Konferencję Ogólną Międzynarodowej Organizacji Pracy (Dz. U. z 1959 r. Nr 39, poz. 240, załącznik)
- konwencja uzupełniająca – Uzupełniająca konwencja w sprawie zniesienia niewolnictwa, handlu niewolnikami oraz instytucji i praktyk zbliżonych do niewolnictwa z dnia 7 września 1956 r. (Dz. U. 1963 r. Nr 3, poz. 185, załącznik)
- konwencja wiedeńska – Konwencja wiedeńska o prawie traktatów, sporządzona w Wiedniu dnia 23 maja 1969 r. (Dz. U. z 1990 r. Nr 74, poz. 439, załącznik)
- konwencje genewskie – Konwencje o ochronie ofiar wojny, podpisane w Genewie dnia 12 sierpnia 1949 r. (Dz. U. z 1956 r. Nr 38, poz. 171 z późn. zm.)
- KPD – Konwencja o prawach dziecka przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 r. (Dz. U. z 1991 r. Nr 120, poz. 526 z późn. zm.)
- k.p.k. – ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 89, poz. 555 z późn. zm.)
- KPP UE – Karta praw podstawowych Unii Europejskiej (Dz. Urz. UE C 83/02 z 30.03.2010, s. 389)
- KPT – Konwencja w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania, przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 10 grudnia 1984 r. (Dz. U. z 1989 r. Nr 63, poz. 378, załącznik)
- k.r.o. – ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (tekst jedn.: Dz. U. z 2012 r. poz. 788)

MKLDLDR	– Międzynarodowa konwencja w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji rasowej otwarta do podpisu w Nowym Jorku dnia 7 marca 1966 r. (Dz. U. z 1969 r. Nr 25, poz. 187, załącznik)
MPPGSIK	– Międzynarodowy Pakt Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych otwarty do podpisu w Nowym Jorku dnia 19 grudnia 1966 r. (Dz. U. z 1977 r. Nr 38, poz. 169, załącznik)
MPPOiP	– Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich (Osobistych) i Politycznych otwarty do podpisu w Nowym Jorku dnia 19 grudnia 1966 r. (Dz. U. z 1977 r. Nr 38, poz. 167, załącznik)
PDPCz	– Powszechna Deklaracja Praw Człowieka uchwalona w Paryżu dnia 10 grudnia 1948 r.
(pierwszy) Protokół Fakultatywny	– Pierwszy Protokół Fakultatywny do Międzynarodowego paktu praw osobistych i politycznych, uchwalony przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w dniu 16 grudnia 1966 r. w Nowym Jorku (Dz. U. z 1994 r. Nr 23, poz. 80)
rzymski statut	– Rzymski statut Międzynarodowego Trybunału Karnego sporządzony w Rzymie dnia 17 lipca 1998 r. (Dz. U. z 2003 r. Nr 78, poz. 708)
u.m.n.e.	– ustawa z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym (Dz. U. Nr 17, poz. 141 z późn. zm.)
u.s.w.	– ustawa z dnia 21 czerwca 2002 r. o stanie wyjątkowym (Dz. U. Nr 113, poz. 985 z późn. zm.)

Czasopisma i oficjalne publikatory

AUW	– Acta Universitatis Wratislaviensis
Dz. U.	– Dziennik Ustaw
Dz. Urz.	– Dziennik Urzędowy
KPP	– Kwartalnik Prawa Publicznego
KZS	– Krakowskie Zeszyty Sądowe. Orzeczenia Sądu Apelacyjnego w Krakowie w sprawach karnych
ONSA	– Orzecznictwo Naczelnego Sądu Administracyjnego
OSNKW	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Karna i Wojskowa

OSNP	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych
OSNwSK	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego w Sprawach Karnych
OSP	– Orzecznictwo Sądów Polskich
OTK	– Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego
OTK-A	– Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego; zbiór urzędowy, Seria A
RPEiS	– Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny
WPP	– Wojskowy Przegląd Prawniczy
ZNIBPS	– Zeszyty Naukowe Instytutu Badania Prawa Sądowego

Inne

ETPCz	– Europejski Trybunał Praw Człowieka
ICJ	– Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości (ang. International Court of Justice)
KLDK	– Komitet do spraw Likwidacji Dyskryminacji Kobiet
KPCz	– Komitet Praw Człowieka Organizacji Narodów Zjednoczonych (Komitet)
MOP	– Międzynarodowa Organizacja Pracy (ang. International Labour Organization)
NGO	– organizacja pozarządowa (ang. <i>non-governmental organization</i>)
NSA	– Naczelny Sąd Administracyjny
ONZ	– Organizacja Narodów Zjednoczonych
SA	– sąd apelacyjny
SN	– Sąd Najwyższy
TK	– Trybunał Konstytucyjny
UE	– Unia Europejska

OD REDAKTORA NAUKOWEGO

Skuteczna ochrona praw i wolności człowieka jest podstawowym obowiązkiem państwa i wszystkich jego organów. Normatywny zakres tych praw wyznaczają Konstytucja RP oraz ustawy. Zarazem Polska, jako członek społeczności międzynarodowej, jest stroną całego szeregu traktatów regulujących prawa i wolności człowieka. O ile system ochrony tych praw uregulowany w europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności i jej protokołach dodatkowych jest w Polsce dość dobrze znany i wszechstronnie opisany, o tyle tzw. system uniwersalny, czy ten, który kształtuje się w ramach Organizacji Narodów Zjednoczonych, jest znacznie mniej popularny. Stosunkowo rzadko odwołują się do niego sądy w swoich wyrokach, niezbyt często jest on przedmiotem analiz doktryny. Tymczasem również ten system wywiera wpływ na zakres normatywnej ochrony praw i wolności człowieka w polskim systemie prawa i powinien być dobrze znany.

Poznańskie Centrum Praw Człowieka INP PAN od wielu lat w swoich badaniach i pracach popularyzatorskich stara się upowszechnić wiedzę o ONZ-owskim systemie ochrony praw człowieka. Nakładem Centrum ukazały się zrewidowane tłumaczenie Międzynarodowego Paktu Praw Osobistych i Politycznych¹, przetłumaczone na język polski niektóre komentarze ogólne Komitetu Praw Człowieka² oraz ostatnio – wybór

¹ *Międzynarodowy Pakt Praw Osobistych i Politycznych. Nowy przekład – wydanie dwujęzyczne*, red. M. Piechowiak, R. Hliwa, Poznań 2001.

² *Komentarze Ogólne Komitetu Praw Człowieka Organizacji Narodów Zjednoczonych z lat 1999–2004*, red. R. Hliwa, R. Wieruszewski, Poznań 2004.

orzecznictwa Komitetu³. Oprócz licznych artykułów naukowych powstała też monografia poświęcona Komitetowi ds. Likwidacji Dyskryminacji Kobiet⁴.

Niniejszy komentarz stanowi kontynuację tych prac. Jego celem jest dostarczenie polskim prawnikom, działaczom organizacji pozarządowych, naukowcom oraz wszystkim osobom zainteresowanym ochroną praw człowieka wiedzy o Pakcie, o sposobie jego interpretacji przez Komitet Praw Człowieka – ustanowiony na mocy Paktu międzynarodowy organ kontrolny, czuwający nad jego realizacją przez państwa-strony, a także o tym, jak standardy Paktu odzwierciedlone są w polskim prawie. Interpretacja Paktu dokonana została na podstawie orzecznictwa Komitetu w sprawach skarg indywidualnych, uwag Komitetu formułowanych przy okazji rozpatrywania sprawozdań państw oraz komentarzy ogólnych Komitetu wyjaśniających normatywne znaczenie poszczególnych artykułów Paktu. W szerokim zakresie uwzględniona została literatura przedmiotu. Należy wyjaśnić, że w pracy posłużyliśmy się tłumaczeniem Paktu opublikowanym przez Poznańskie Centrum Praw Człowieka, które choć ma pewne wady, to jednak lepiej oddaje ducha Paktu niż wersja oficjalna opublikowana w Dzienniku Ustaw. Uwidacznia się to także w tytule Paktu, gdzie termin ang. *civil rights* przetłumaczono jako „prawa osobiste”, a nie „obywatelskie”, jak w tłumaczeniu oficjalnym. Prawa określane jako ang. *civil* adresowane są bowiem do wszystkich ludzi w odróżnieniu od ang. *political*, które częściowo związane są z obywatelstwem.

Komentarz stanowi efekt prac prowadzonych w ramach grantu badawczego przyznanego przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego⁵.

W literaturze zagranicznej opublikowano kilka ciekawych i wszechstronnych analiz zawartości normatywnej Paktu. Niewątpliwie fundamentalną w tym zakresie pracą jest komentarz do Paktu autorstwa

³ *Komitet Praw Człowieka ONZ. Wybór orzecznictwa*, red. R. Wieruszewski, A. Gliszczyńska, K. Sękowska-Kozłowska, Warszawa 2009.

⁴ K. Sękowska-Kozłowska, *Komitet ONZ ds. Likwidacji Dyskryminacji Kobiet – ustrój, kompetencje, funkcjonowanie*, Toruń 2011.

⁵ Praca naukowa finansowana ze środków na naukę w latach 2008/2011 jako projekt badawczy, grant nr NN110 193534 – „Komentarz do Międzynarodowego Paktu Praw Osobistych i Politycznych”.

prof. Manfreda Nowaka, wybitnego austriackiego prawnika. Komentarz ten ukazał się zarówno w języku niemieckim⁶, jak i angielskim⁷. W naszej pracy w szerokim zakresie odwoływaliśmy się do wspomnianej pozycji. Równocześnie uwzględniliśmy nowe orzecznictwo Komitetu i zmiany, jakie zaszły w funkcjonowaniu tego organu. Ponadto staraliśmy się pokazać, w odniesieniu do zagadnień, w przypadku których było to szczególnie uzasadnione, kontekst polski, czyli to, jak owe standardy realizowane są w naszym kraju. Dużą inspiracją dla autorów była pionierska w polskiej literaturze przedmiotu praca prof. Anny Michalskiej poświęcona Komitetowi Praw Człowieka⁸.

Wszędzie tam, gdzie było to niezbędne, przeprowadzono również porównania z systemem europejskim.

Autorami poszczególnych komentarzy są współpracownicy Poznańskiego Centrum Praw Człowieka INP PAN – mgr A. Gliszczyńska-Grabias, dr K. Sękowska-Kozłowska, dr W. Sobczak, prof. L. Wiśniewski oraz redaktor tomu. Poszczególne fragmenty były wszechstronnie dyskutowane na posiedzeniach zespołu autorskiego i choć każdy fragment ma swojego autora lub swoją autorkę, to jednak wszystkie one są w pewnym sensie dziełem wspólnym.

⁶ M. Nowak, *UNO-Pakt über bürgerliche und politische Rechte und Fakultativprotokoll. CCPR Kommentar*, Kehl–Straßburg–Arlington 1989.

⁷ Tenze, *U.N. Covenant on Civil and Political Rights. CCPR Commentary*, Kehl–Straßburg–Arlington 2005.

⁸ A. Michalska, *Komitet Praw Człowieka. Kompetencje, funkcjonowanie, orzecznictwo*, Warszawa 1994. Zob. również P. Daranowski, *Międzynarodowa ochrona praw obywatelskich i politycznych in statu nascendi. Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych*, Łódź 1993.

**Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich
(Osobistych) i Politycznych**

Artykuł 1

SAMOSTANOWIENIE NARODÓW

1. Wszystkie ludy mają prawo do samostanowienia. Z mocy tego prawa swobodnie określają one swój status polityczny i swobodnie dążą do rozwoju gospodarczego, społecznego i kulturalnego.

2. Wszystkie ludy mogą dla realizowania własnych celów swobodnie rozporządzać swoimi bogactwami i zasobami naturalnymi; nie naruszając przy tym zobowiązań wynikających z międzynarodowej współpracy gospodarczej, opartej na zasadzie wzajemnych korzyści, oraz z prawa międzynarodowego. W żadnym przypadku nie wolno pozbawić ludu jego własnych środków egzystencji.

3. Państwa-Strony niniejszego Paktu, również te z nich, które są odpowiedzialne za administrację terytoriów niesamodzielnych i terytoriów powierniczych, będą popierać realizację prawa do samostanowienia i będą szanować to prawo zgodnie z postanowieniami Karty Narodów Zjednoczonych.

———— Spis treści ————

1. Uwagi ogólne	22
2. Państwa, narody – ludy, ich suwerenność	28
3. Treść prawa narodów do samostanowienia	30
4. Adresaci prawa narodów do samostanowienia	31
5. Praktyka Komitetu Praw Człowieka.....	33

1. Uwagi ogólne

Zasada samostanowienia narodów została zamieszczona w obydwu Paktach Praw Człowieka – aktach prawa międzynarodowego, które chronią nie tylko jednostkę (człowieka), lecz także zbiorowość, jaką jest naród (lud) przez uznanie prawa narodów do samostanowienia.

Wynika to z oczywistego faktu, że nie tylko człowiek do pełnego rozwoju potrzebuje wolności i praw chroniących wartości związane z jego osobą, lecz potrzebują tego także zbiorowości utworzone przez jednostki – narody (ludy).

Prawo narodów do samostanowienia jest więc emanacją i gwarancją wolności jednostki, bo umożliwia jej współdecydowanie o losach własnych i narodów. Przedmiotem ochrony prawa międzynarodowego jest człowiek występujący jako jednostka oraz jako część zbiorowości – narodu. Z tej przyczyny naród jako zbiór jednostek nazywany jest suwerenem, nosicielem niezależnej władzy państwowej, a wolności i prawa przysługujące jednostkom odnoszą się też odpowiednio do narodów, np. zasada równouprawnienia, a nawet prawo do ochrony życia, ponieważ karalne jest nie tylko zabójstwo człowieka, lecz też ludobójstwo w skali narodu¹.

Trafnie W. Sokolewicz rozróżnia dwie fazy samostanowienia: „prawo do samostanowienia jako prawo w najściślejszym znaczeniu do momentu uzyskania niepodległości, następnie zaś jako wolność samostanowienia, to w tej drugiej fazie istotniejsze będzie powstrzymanie się innych podmiotów życia międzynarodowego od jakichkolwiek działań aniżeli podejmowanie przez nie pozytywnych przedsięwzięć. Prawo do samostanowienia podlegałoby wtedy utożsamianiu z takimi kardynalnymi powszechnie uznawanymi zasadami prawa międzynarodowego jak nie naruszalność terytorium, zakaz interwencji z zewnątrz i respektowanie

¹ C. Mik wyraża w tej kwestii następujący pogląd: „W fazie początkowej stadium pokonceptualnego nie utożsamia się praw człowieka i praw ludów, chociaż dostrzega się ich ścisły związek. Z wyprzedzeniem można powiedzieć, że traktowanie praw ludów jako zbiorowych praw człowieka nastąpi dopiero pod wpływem doktryny praw solidarności i że teoria praw ludów opiera się na dwóch podstawowych ideach: kolektywizmu, w formule podmiotu uprawnionego i solidarności, lecz głównie uprawnionych”. Zob. tenże, *Zbiorowe prawa człowieka. Analiza krytyczna koncepcji*, Toruń 1992, s. 79.

suwerenności państwowej, i objęte byłoby takimi samymi gwarancjami, co wymienione zasady”².

Uznając za stale aktualną definicję wolności i równości człowieka zamieszczoną już w pierwszym akcie rangi konstytucyjnej – Deklaracji Praw Człowieka i Obywatela z 1789 r. – można twierdzić, że definicje te odnoszą się także do narodu³.

W konsekwencji każdy naród może sam stanowić o sobie, o ile nie szkodzi innym narodom. Powinien być równoprawnie traktowany z innymi narodami, także w zakresie utworzenia własnej organizacji państwowej.

Już w XVIII w. w okresie rewolucji francuskiej krytyczna ocena absolutyzmu i feudalizmu przyczyniła się do konceptualizacji idei równości i samostanowienia narodów, wiążąc ją z prawami naturalnymi jednostki. Głoszone były wówczas poglądy, że źródło wszelkiego zwierzchnictwa spoczywa w narodzie, a narody i państwa podlegają tym samym zasadom sprawiedliwości i mają te same prawa naturalne co jednostki, oraz że wszystkie narody są wolne, niezawisłe i suwerenne, mają prawo do korzyści naturalnych⁴.

Jeszcze przed rewolucją francuską E. de Vattel pisał, że „każdy naród, podobnie jak jednostki, ma niezbywalne prawo do wolności i niepodległości, do godności, równości, bezpieczeństwa, oporu przeciwko złu” itp. Określał naród jako związek polityczny „społeczności ludzi złączonych razem celem zapewnienia sobie bezpieczeństwa i innych korzyści wspólnymi siłami, utożsamiając go z państwem”⁵. Wcześniejszym prekursorem idei zwierzchnictwa ludu był Marsyliusz z Padwy (1275–1343). Za główną treść suwerenności ludu uznawał prawo do samostanowienia o swoich sprawach w aktach normatywnych: „lud tworzy prawa i powołuje rząd, prawo zaś stanowi naczelną dyrektywę, w ramach której rząd działa pod

² Zob. W. Sokolewicz, *Prawa narodów do samostanowienia (w:) Prawa człowieka. Model prawny*, red. R. Wieruszewski, Ossolineum 1991, s. 12.

³ Por. C. Mik, *Zbiorowe prawa człowieka...*, s. 71.

⁴ J. Gilas, *Wstęp do nauki stosunków międzynarodowych*, Toruń 1975, s. 100–101; C. Mik, *Zbiorowe prawa człowieka...*, s. 71.

⁵ E. de Vattel, *Prawo narodów, czyli zasady prawa naturalnego zastosowane do postępowania i spraw narodów i monarchów*, t. 1, tłum. B. Winiarski, Warszawa 1958, s. 53, 61–63; zob. C. Mik, *Zbiorowe prawa człowieka...*, s. 71.

■ Książka jest pierwszym opublikowanym w języku polskim komentarzem do Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich (Osobistych) i Politycznych – traktatu o fundamentalnym znaczeniu dla ochrony praw człowieka na świecie. Opracowanie stanowi rzetelną i kompleksową analizę, której celem jest dostarczenie czytelnikowi wiedzy o standardach ochrony praw człowieka uregulowanych w Pakcie, o sposobie jego interpretacji przez Komitet Praw Człowieka, a także o tym, jak standardy Paktu zostają odzwierciedlone w polskim prawie.

■ Publikacja skierowana jest do szerokiego grona odbiorców, w tym przede wszystkim do przedstawicieli nauki prawa, działaczy organizacji pozarządowych i pracowników instytucji państwowych oraz studentów prawa. Komentarz spotka się również z zainteresowaniem osób zajmujących się praktyką stosowania prawa: sędziów, prokuratorów, adwokatów oraz wszystkich osób śledzących tematykę praw człowieka. Może być także wartościowym narzędziem dydaktycznym w edukacji w obszarze międzynarodowej ochrony praw człowieka.

■ Komentarz został przygotowany przez zespół naukowców z Poznańskiego Centrum Praw Człowieka Instytutu Nauk Prawnych PAN, pod kierunkiem prof. zw. dr. hab. Romana Wieruszewskiego, członka i wiceprzewodniczącego Komitetu Praw Człowieka ONZ w latach 1998–2000 i 2003–2006.

„Środowisko prawnicze dostaje do ręki książkę wyjątkową, na którą oczekiwało od dziesięcioleci. Komentarz do Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich (Osobistych) i Politycznych został opracowany przez zespół znanych i uznanych z racji swoich merytorycznych kompetencji autorów z Poznańskiego Centrum Praw Człowieka INP PAN, najwybitniejszego ośrodka badań nad prawami człowieka. Jest to pierwsze w języku polskim komentatorskie opracowanie Paktu. Doczekaliśmy się tego po prawie czterdziestu latach jego obowiązywania. (...) Komentarz odpowiada najwyższym standardom opracowań tego typu i będzie należeć do tego zbioru prac prawniczych, które stawiamy – jakby powiedziała Halina Bortnowska – „na półce książek niezakurzonych”.

Prof. dr hab. Mirosław Wyrzykowski

ISBN 978-83-264-3933-9

9 788326 439339

Cena 169 zł
(w tym 5% VAT)

Zamówienia:

infolinia 801 04 45 45, fax 22 535 80 01

zamowienia.książki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl

księgarnia internetowa www.profinfo.pl